

ГАБРИЕЛ ГАРСИЯ МАРКЕС НЯМА КОЙ ДА ПИШЕ НА ПОЛКОВНИКА

Превод от испански: Валентина Рафаилова, 1979

chitanka.info

Полковникът отвори кутията за кафе и видя, че е останало най-много една лъжичка. Дръпна джезвето от огъня, изля половината вода направо на пръстения под и заостъргва с нож над джезвето вътрешността на кутията. Стърга, докато се отделиха и последните стърготинки кафе, размесени с ръжда от тенекията.

Докато чакаше кафето да заври — седнал до кирпичената печка, с израз на недоверчиво и простодушно очакване, — полковникът имаше чувството, че в червата му никнат отровни гъби и перуники. Беше октомври, една тежка за превъзмогване сутрин — тежка дори за човек като него, преживял толкова много сутрини като тази. Цели петдесет и шест години — откак бе свършила последната гражданска война — полковникът друго не правеше, само чакаше. И октомври беше едно от малкото неща, които идваха.

Като го видя да влиза в спалнята с кафето, жена му вдигна мрежата против комари. Астмата я беше мъчила през нощта и сега ѝ се спеше, но се надигна да поеме чашата.

— Ами ти? — попита го тя.

— Аз вече пих — изльга полковникът. — Имаше още една голяма лъжица.

В този момент удари камбаната. Полковникът беше забравил за погребението. Докато жена му пиеше кафето си, той откачи единия край на хамака, нави го и го закачи върху другия зад вратата. А жена му си мислеше за умрелия.

— Роди се през 1922 — каза тя. — Точно един месец след нашия син. На седми април.

Сръбваше кафе и спираше да си поеме въздух, хриптечки сухо. Изглеждаше като направена само от бели хрущяли, с извит и вдървен гръбначен стълб по средата. Тежкото дишане я караше да задава въпросите си с утвърдителен глас. Когато свърши кафето, тя все още мислеше за умрелия и каза:

— Трябва да е ужасно да те погребат през октомври.

Но нейният мъж не ѝ обърна внимание. Отвори прозореца. Октомври се беше настанил в двора. Докато съзерцаваше бухналата гъстозелена растителност, малките тунелчета на червеите в калта, полковникът отново почувства в червата си този пагубен месец.

— Костите ми са пропити с влага — рече той.

— От зимата е — отвърна жена му. — Откакто е започнало да вали, все ти разправям да си обуваш вълнените чорапи преди лягане.

— Цяла седмица вече с тях спя.

Валеше кротко, но без прекъсване. На полковника повече му се искаше да се завие с едно вълнено одеяло и да си легне пак в хамака, но настойчивият звън на пукнатите бронзови камбани му напомни за погребението.

— Октомври е — прошепна той и тръгна към средата на стаята. Едва тогава си спомни за петела, вързан за единия крак на кревата. Това беше един боен петел.

След като отнесе чашата в кухнята, отиде да навие стенния часовник с махало, в гравирана дървена кутия. За разлика от спалнята, която беше прекалено тясна за дробовете на астматичната му жена, дневната беше просторна, с четири плетени люлеещи се стола, наредени покрай масичка с покривчица и гипсова котка. На стената срещу часовника имаше картина: жена във воали, окръжена от амурчета, седи в пълна с рози лодка.

Беше седем и двадесет, когато нави часовника. После отнесе петела в кухнята, завърза го за една от подпорите на печката, смени водата в кутията и изсипа до нея шепа царевица. Група деца нахълтаха през оградата без врата, насядаха край петела и мълчаливо го загледаха.

— Не го гледайте толкова — рече им полковникът. — Петлите се изхабяват от много гледане.

Децата не мръднаха. Едно от тях засвири на хармоника някакъв модерен шлагер.

— Днес недей свири — каза му полковникът. — Има смърт в селото.

Детето прибра хармониката в джоба на панталоните си, а полковникът отиде в стаята да се облече за погребението.

Заради астмата на жена му никаква бяла дреха нямаше огладена. Затова трябваше да извади стария си черен костюм, който след сватбата им обличаше само в особени случаи. С голям труд го намери на дъното на сандъка, увит във вестници и поръсен с нафталин срещу молците. Излегната в кревата, жена му продължаваше да мисли за умрелия.

— Трябва вече да се е срещнал с Агустин — рече тя. — Дано не му е разказал в какъв хал сме след неговата смърт.

— По туй време навярно за петли си приказват — каза полковникът.

Намери в сандъка грамаден стар чадър. Жена му го беше спечелила на една политическа томбола за събиране на средства за неговата партия. Същата вечер бяха гледали на открито представление, което въпреки дъждъ не беше прекъснато. Полковникът, жена му и техният син Агустин, тогава осемгодишен, останаха до края на представлението, свити под чадъра. Сега вече Агустин го нямаше, умрял беше, а лъскавият атлас на чадъра беше прояден от молците.

— Виж на какво е заприличал нашият чадър, само за някой палячо от цирка става — каза полковникът, повтаряйки една своя отдавнашна шега. Отвори го и над главата му се разпери чудновата плетеница от металически пръчици. — Бива го само звездите да броиш през него.

И се усмихна. Но жена му не си даде труд да погледне чадъра.

— С всичко е така — прошепна тя. — Живи изгнаваме. — И затвори очи, за да може по-съсредоточено да си мисли за умрелия.

След като се обръсна пипнешком — защото отдавна нямаха огледало, — полковникът мълчаливо се облече. Тесните му панталони — тесни едва ли не колкото и дългите му гащи, вързани на глезените с връзки — се държаха на кръста му благодарение на две презрамки от същия плат, които минаваха през две позлатени токи, защити на височината на бъбреците. Колан не носеше. И по цвят, и по коравина ризата му беше също като картон и се закопчаваше с медно копче, което служеше и за прикрепване на подвижната му яка. Но яката беше скъсана, затова полковникът реши да не слага връзка.

Всяко нещо извършваше тъй, сякаш беше изключително важно. Костите на ръцете му бяха покрити с лъскава, опъната кожа на червени петна, също като кожата на шията му. Преди да обуе лачените си обувки, той остьрга засъхналата по шевовете им кал. Жена му го погледна, видя го облечен като в деня на сватбата им и едва тогава забеляза колко много е оstarял мъжът ѝ.

— Облякъл си се като за важно събитие — рече му тя.

— Това погребение е важно събитие — каза полковникът. — От много години това е първият човек, умрял от естествена смърт.

След девет часа престана да вали. Когато полковникът се накани да излиза, жена му го хвала за ръкава на сакото.

— Вчеши се — каза му тя.

Той се опита да приглади с един гребен от рог стоманеносивата си четина, но това беше безполезно усилие.

— Навярно приличам на папагал — каза той.

Жена му го огледа и си помисли, че не прилича. Полковникът не приличаше на папагал. Беше сух, с едри кости, съединени сякаш с гайки и болтове. Заради живостта в очите си никак не изглеждаше като консервиран във формалин.

— Така видът ти е хубав — съгласи се тя и когато мъжът ѝ вече излизаше от стаята, добави: — Попитай доктора дали не сме го обидили нещо, та не идва.

Те живееха в края на селото, в една къща с покрив от палми, с варосани стени с олющена мазилка. Още беше влажно, но вече не валеше. Полковникът слезе към площадката по една улица със сгущени една в друга къщи. Като излезе на главната улица, остана поразен: докъдето очите му стигаха, селото беше постлано с цветя. Пред вратите на къщите бяха насядали облечени в черно жени и чакаха погребението.

Когато стигна до площада, пак започна да вали. Съдържателят на салона за билиard видя полковника от вратата на своето заведение и му извика, разперил ръце:

— Почакайте, полковник, ще ви дам чадър.

— Благодаря, така ми е добре — отговори полковникът, без да обърне глава.

Още не бяха изнесли ковчега. Облечени в бяло, с черни връзки, мъжете разговаряха пред вратата под чадърите си. Един от тях видя полковника да прескача локвите по площада.

— Ела тук, кумец — извика му той и му направи място под своя чадър.

— Благодаря, куме — каза полковникът, но не прие поканата.

Влезе направо в къщата, за да изкаже съболезнованията си на майката на умрелия. Първото, което усети, беше мирисът на много и най-различни цветя, а после, горещината. Полковникът се опита да си пробие път през струпаното в спалнята множество, но някой сложи ръка на рамото му и през тунел от разстроени лица го побутна към

дъното на стаята, към мястото, където зееха — дълбоки и разширени — носните кухини на мъртвия.

Там беше и майката. С едно плетено палмово ветрило тя пъдеше мухите от ковчега. И други жени, облечени в черно, съзерцеваха мъртвеца — със същия израз, с който човек наблюдава течението на река. Изведнъж от дъното на стаята се разнесе плач. Полковникът отстрани никаква жена, озова се до майката на умрелия, която стоеше в профил към него, сложи ръка на рамото ѝ, стисна зъби и рече:

— Моите искрени съболезнования.

Тя не обърна глава. Отвори уста и жално заизвива. Полковникът се стресна. Усети как безформената маса, която избухна в треперливи вопли, го забълска към мъртвеца. Понечи да се хване за нещо, но не напипа стена. На нейно място имаше други човешки тела. Някой бавно и съвсем ласкаво изрече до самото му ухо:

— Внимателно, полковник.

Той обърна глава и видя, че стои до самия мъртвец. Само че не го позна, защото беше вдърен и променен, и както беше увит в бяло платно, с медната тръба в ръце, изглеждаше не по-малко разстроен от самия него. Когато, задушен от воплите, полковникът вдигна глава, за да си поеме въздух, видя, че затвореният ковчег се носи към вратата по наклон от цветя, които се разкъсаха в стените. Изпоти се. Заболяха го ставите. След миг осъзна, че се намира на улицата, защото дъждът намокри клепачите му. Някой го хвана за ръката и му каза:

— Побързай, куме, че те чакам.

Беше дон Сабас, кръстникът на мъртвия му син, единственият от водачите на неговата партия, който успя да се спаси от политическите преследвания и продължаваше да си живее в селото.

— Благодаря ти, куме — отвърна полковникът и мълчаливо тръгна под чадъра. После забеляза, че в духовия оркестър липсва една тръба, и за първи път съвсем ясно си даде сметка, че мъртвият беше мъртъв. — Горкият — прошепна.

Дон Сабас се закашля пресипнало. Той държеше чадъра високо в лявата си ръка — дръжката стигаше почти до главата му, защото беше по-нисък от полковника. Когато погребалното шествие излезе от площада, хората започнаха да си приказват. Тогава дон Сабас обърна към полковника своето опечалено лице и попита:

— Какво става с петела, кумец?

— В къщи си е петелт — отвърна полковникът.

В този миг някой извика:

— Къде сте тръгнали с този мъртвец?

Полковникът вдигна очи нагоре и видя кмета, застанал на балкона на полицейския участък — по гащи и по фланела, сериозен, с подута небръсната буза. Музикантите прекъснаха траурния марш. След малко полковникът чу гласа на отец Анхел, който нещо заприказва с кмета на висок глас. През почукването на дъждъта по чадърите успя да долови за какво става дума.

— Е, какво сега? — попита дон Сабас.

— Сега нищо — отговори полковникът. — Погребалното шествие не можело да мине край полицейския участък.

— Ах, да, аз бях забравил! — възклика дон Сабас. — Все забравям, че е обявено извънредно положение.

— Само че това не е бунт, а погребение на един нещастен музикант — възрази полковникът.

Шествието тръгна в друга посока. В долните махали жените гледаха как минава ковчегът и мълчаливо гризяха нокти. Но като отмина, застанаха по средата на улицата и нададоха викове — хвалебствени, благодарствени и прощални викове, сякаш вярваха, че мъртвецът ги чува от ковчега си. Като стигнаха гробищата, на полковника му призля. Когато дон Сабас го побутна към стената, за да направи място на мъжете, които носеха мъртвеца, обърна се към него усмихнат, но видя лицето му застинало.

— Какво ти става, кумец?

Полковникът изпъшка:

— Нали е октомври, куме...

Върнаха се по същата улица. Дъждът беше спрял. Небето стана дълбоко, наститено синьо. „Вече не вали“ — помисли си полковникът и се почувства по-добре, но остана задълбочен в себе си. Дон Сабас го прекъсна:

— Трябва да отидеш при доктора да те прегледа, кумец.

— Аз не съм болен — каза полковникът, — само че дойде ли октомври, никакви животинки започват сякаш да се въдят в червата ми, такова нещо усещам.

— А-ха — рече дон Сабас и се сбогува пред вратата на своята къща — нова двуетажна сграда с решетки от ковано желязо по

прозорците.

Полковникът се запъти към своята със съжаление, че ще трябва да съблече официалния си костюм. След малко пак излезе — отиде до бакалницата на ъгъла да купи кутия кафе и половин либра царевица за петела.

Полковникът се зае с петела, макар че този четвъртък предпочита да си остане в хамака. Няколко дни валя непрекъснато. През седмицата флората в неговите вътрешности се развиши. Няколко нощи не спа, измъчван от свирещото дишане на астматичната си жена. Но в петък следобед октомври благоволи да им даде почивка. Другарите на Агустин — майстори-шивачи, какъвто беше и той, и страстни запалянковци по борбата с петли — се възползваха от това и наминаха да проверят петела. Във форма беше.

След като ги изпрати, полковникът се върна в стаята при жена си. Тя се размърда и го попита:

— Какво казват?

— Запалени са много — отвърна полковникът. — Всичките спестяват пари, за да могат да заложат на петела.

— Не знам какво са му харесали на този петел — рече жена му.
— Толкова е грозен! На мене ми изглежда като ненормален: главата му е прекалено малка за краката.

— Те казват, че това е най-хубавият петел в целия департамент — възрази полковникът. — Около петдесет песети струва.

Уверен беше, че този довод напълно оправдава решението му да запази петела — наследството от сина им, когото преди девет месеца на арената за бой с петли направиха на решето за разпространение на нелегална информация.

— Приказки са това, че струвал скъпо — каза жена му. — Като се свърши царевицата, ще трябва от себе си да късаме, за да го храним.

Докато търсеше дочените си панталони в сандъка, полковникът през всичкото време си мислеше.

— Остават само няколко месеца — каза той. — Вече със сигурност се знае, че през януари ще има боеве. После ще можем да го продадем на по-добра цена.

Панталоните му бяха неогладени и жена му ги опъна върху печката с две железни ютии за въглища.

— Защо бързаш толкова да излезеш? — попита го тя.

— За пощата.

— Съвсем забравих, че днес е петък — рече тя, като се върна в стаята.

Полковникът беше облечен, но още не си беше обул панталоните. Тя погледна обувките му.

— Тези обувки са вече за изхвърляне — каза му тя. — Започни да си носиш лачените.

Полковникът се почувства съкрушен.

— Те са като за сирац — възпротиви се той. — Всеки път, когато ги обуя, се чувствам като избягал от сиропиталище.

— Та не сме ли сираци ние без нашия син? — каза жена му.

И този път успя да го убеди.

Полковникът се запъти към пристанището още преди да изsvирят корабчетата — по лачените обувки, по един бял панталон без кайш и по ризата, закопчана горе с медно копче, без подвижната яка. Застана при дюкяна на сириец Мойсей да гледа как маневрират шлеповете. Пътниците слязоха, разнебитени от осемте часа пътуване в едно и също положение. Бяха същите както винаги: разни амбулантни търговци и хора от селото се връщаха към всекидневието си, след като бяха пътували през седмицата.

Пощенското корабче беше последно. Полковникът с вътрешна тревога следеше как се приближава към брега, как акостира. На покрива той различи торбата с писмата, привързана за парните комини и покрита с восьчно платнище. Петнадесет години очакване бяха изострили интуицията му, а петелът беше изострил нетърпението му. Пощенският чиновник се качи на корабчето, отвърза торбата, метна я на гръб и от този миг нататък полковникът вече не го изпусна от очи.

Тръгна след него по успоредната на пристанището улица — лабиринт от дюкяни и сергии с изложени пъстроцветни стоки. Всеки път, когато вършеше това, полковникът изпитваше съвсем различно вълнение, но винаги една и съща беше непреодолимата му като страха тревога. В пощата лекарят вече чакаше вестниците.

— Моята жена пита дали не сме ви обидили нещо, та не идвate вкъщи, докторе — каза му полковникът.

Лекарят беше млад човек с обрасъл с лъскави къдри череп. Имаше нещо невероятно в съвършенството на зъбите му. Той запита как е здравето на болната и полковникът подробно го осведоми, без да изпуска от очи движенията на пощенския чиновник, който разпределяше писмата по кутиите, наредени по азбучен ред, но вършеше това толкова бавно, че довеждаше полковника до отчаяние.

Лекарят получи кореспонденцията си заедно с пакет вестници. Отдели на една страна бюлетините за научна пропаганда и прочете бегло личните си писма. В това време чиновникът раздаде писмата на всички, които бяха дошли да си ги получат. Полковникът погледна кутията с неговата начална буква и един плик за въздушна поща със сини краища още повече отъна нервите му.

Лекарят разкъса печата на пакета с вестниците и прочете набраните с едър шрифт новини, а полковникът, вперил очи в кутията с неговата буква, чакаше пощенският чиновник да стигне до нея. Но той не се спря на неговата буква. Лекарят престана да чете вестниците, погледна полковника, после погледна чиновника, седнал пред телеграфните съоръжения, после пак полковника.

— Да си вървим — рече той.

— За полковника няма нищо — каза чиновникът, без да вдигне глава.

Полковникът се засрами.

— Аз нищо не чаках — изльга той. Обърна се към лекаря и със съвсем детинско изражение в очите каза: — На мен няма кой да ми пише.

На връщане вървяха мълчаливо. Лекарят — задълбочен във вестниците, полковникът — с обичайната си походка на човек, който е загубил току-що някоя монета и се връща по същия път да я потърси. Беше ясна привечер. Бадемите на площада ръсеха последните си скапани вече листа. Когато стигнаха до вратата на амбулаторията, започваше да се стъмнява.

— Какви новини има? — попита полковникът.

Лекарят му подаде няколко вестника.

— Човек не може да разбере — каза той. — Трудно е да прочетеш между редовете онуй, което цензурана позволява да се публикува.

Полковникът прочете набраните едро заглавия — все международни новини. Горе, на четири колони — информация за национализирането на Суецкия канал. Първата страница беше почти изцяло заета с покани за някакво погребение.

— Няма надежда за избори — каза полковникът.

— Не бъдете наивен, полковник — отвърна лекарят. — Ние вече сме достатъчно възрастни хора, за да чакаме Месията.

Полковникът посегна да му върне вестниците, но лекарят не ги прие.

— Вземете ги вкъщи — рече той. — Довечера ще ги прочетете и утре ще ми ги върнете.

Малко след седем часа от камбанарията заби камбаната на филмовата цензура. Отец Анхел използваше това средство за разгласяване на моралната оценка за всеки филм — според списъка, който получаваше всеки месец. Жената на полковника преброи дванадесет удара.

— За всички е лош — каза тя. — Почти цяла година вече филмите са лоши за всички. — Спусна си мрежата срещу комари и прошепна: — Светът е развратен.

Но полковникът никак не реагира на думите ѝ. Преди да си легне, завърза петела за крака на кревата, заключи къщата и напръска спалнята с флайтокс. После сложи лампата на пода, закачи хамака и легна да прочете вестниците.

Прочете ги подред и от първата страница до последната, заедно с обявленията. В единадесет изsviri сирената за полицейския час. Скоро след това полковникът довърши четенето, отвори външната врата и докато пусне една струя в непроницаемата нощ по посока на оградата, комарите го нападнаха. Когато се върна в стаята, жена му беше будна.

— Нищо ли не пишат за ветераните? — попита го тя.

— Нищо — каза полковникът и преди да легне в хамака, изгаси лампата. — Отначало публикуваха поне списъка на новопенсионираните, а от пет години вече нищо не пишат.

След полунощ започна да вали. Полковникът заспа, но съвсем скоро се събуди, измъчен от червата си. Някъде в къщата закапа вода. Завит презглава с вълненото одеяло, той се помъчи да разбере в тъмното къде капе. Струйки ледена пот се плъзнаха по гръбначния му

стълб. Тресеше го. Усети, че плува в блато от желатин, описвайки концентрични кръгове. Някой заговори и полковникът му отвърна от своето походно легло на революционер:

— С кого приказваш? — попита жена му.

— С онзи англичанин, маскиран като тигър, дето се появи в лагера на полковник Аурелиано Буендия — отговори полковникът и се обърна в хамака си. Изгаряше в треска. — Това беше граф Марлбъро.

Осъмна разнебитен. Когато удариха втори камбани за литургия, той скочи от хамака си в една мътна, разтревожена от кукуригането на петела утрин. Главата му още се въртеше в концентрични кръгове. Започна да му се повдига. Излезе на двора и през настойчивия шепот на дъжда и неприветливите миризми на октомври се запъти към нужника. Въздухът в малката дъщчена колиба с цинков покрив беше наситен с амонячни изпарения. Полковникът надигна капака и от дупката излетяха рой триъгълни муhi.

Лъжлива тревога излезе. Клекнал върху нерендосаните дъски, той преглътна горчилката на неосъщественото желание. Вместо повдигане сега усещаше тъпа болка в хранопровода. „Нищо няма — прошепна си той. — Винаги същото ми става през октомври.“ И с присъщия си израз на доверчива наивност зачака да се успокоят гъбичките в червата му. Тогава се върна вкъщи за петела.

— Тебе през нощта те трèсе и бълнува — каза жена му. След една седмица криза тя се беше запретнала да разтребва.

Полковникът се помъчи да си спомни.

— Не ме е тресло — изльга той. — Пак сънувах онзи сън с паяжините.

Както винаги след криза, жена му гореше от жажда за дейност. До обед обърна къщата наопаки. Размести всичко — освен часовника и картината с нимфата. Толкова дребничка и подвижна беше, че като я гледаше човек да снове насам-натам по чехли и затворена дрогорокля, можеше да си помисли, че притежава способността да минава през стените. В леглото беше едно нищо, а сега, като се движеше между саксиите с папрати и бегонии, къщата просто преливаше от нейното присъствие. Но към дванадесет часа тя отново придоби човешката си тегловност.

— Ако днес беше рожденият ден на Агустин, щях да запея — каза тя, бъркайки тенджерата, където вряха, нарязани на парчета,

всички неща за ядене, каквito беше способна да роди земята на Тропика.

— Ако ти се пее, пей — каза полковникът. — Това е хубаво за жълчката.

Лекарят дойде следобед. Полковникът и жена му пиеха кафе в кухнята, когато той бутна пътната врата и извика:

— Болните да не са измрели!

Полковникът стана да го посрещне.

— Така е, докторе — каза той, запътвайки се към дневната, — аз винаги съм казвал, че вие сверявате часовника си по лешоядите.

Жена му отиде в стаята да се приготви за прегледа. Лекарят остана в дневната с полковника. Въпреки жегата от безупречния му ленен костюм лъхаше свежест. Когато жената извика, че е готова, лекарят подаде на полковника три сгънати листа в един плик и подхвърли, влизайки в стаята:

— Ето за какво не пишеха вчерашните вестници.

Полковникът така и предполагаше. Това беше кратка информация за последните събития в страната, напечатана на циклостил и предназначена за нелегално разпространение. Съобщения за състоянието на въоръжената съпротива във вътрешността на страната. Почувства се сломен. Десет години нелегални информации не го бяха научили, че с всеки месец новините стават все по-неочаквани. Докато лекарят се върне в дневната, той прочете всичко.

— Моята пациентка е по-здрава и от мене — каза той. — С такава астма като нейната аз сто години мога да живея.

Полковникът мрачно го погледна. Подаде му плика, без дума да продума, но лекарят отблъсна ръката му.

— Пуснете ги да се четат — каза той тихо.

Полковникът прибра плика в джоба на панталоните си. Жена му излезе от стаята и рече:

— Тези дни ще взема да умра и тогава ще го заведа в ада, докторе.

Лекарят ѝ отговори, като показва мълчаливо стереотипния еmail на зъбите си. Дръпна един стол към масичката и извади от чантата си няколко шишенца безплатни лекарства, изпратени за мостра. Жената се запъти към кухнята.

— Почакайте, ей сега ще ви сваря кафе.

— Много благодаря, не искам — каза лекарят. Написа дозировката на едно листче от бележника си за рецепти и добави: — Няма да виdam никаква възможност да ме отровите.

Тя се засмя от кухнята. Когато написа всичко, лекарят прочете рецептата на висок глас, защото знаеше, че никой не можеше да разчете почерка му. Полковникът се помъчи да съсредоточи вниманието си. Когато се върна от кухнята, неговата жена видя на лицето му опустошителните следи от предишната нощ.

— Тази нощ го втресе — каза тя, имайки пред вид мъжа си. — Близо два часа бълнува, приказва разни врели-некипели за гражданская война.

Полковникът се смути.

— Не ме е тресло — отрече той пак и се стегна. — А освен това, когато наистина се разболея, вничии ръце няма да се оставя — добави той. — Сам ще се изхвърля в кофата за боклук.

И отиде в стаята да донесе вестниците.

— Благодаря за цветето — каза лекарят.

Заедно вървяха до площада. Въздухът беше сух. Битумът на уличната настилка започваше да се размеква от горещината. Когато лекарят му каза „Довиждане“, полковникът със стиснати зъби го попита:

— Колко ви дължим, докторе?

— Засега нищо — каза лекарят и го потупа по гърба. — Когато спечели петельт, ще ви изпратя една тъпла сметка.

Полковникът се запъти към шивачницата да занесе на другарите на Агустин нелегалния бюлетин. Откак избиха или изгониха от селото неговите съратници, а той се превърна в самотник, чието единствено занимание беше да чака пощата всеки петък, единичкото му убежище беше там.

Следобедната горещина засили жаждата за дейност на жена му. Седнала между бегониите до един сандък с негодни стари дрехи, тя извърши още веднъж вечното чудо: направи от нищо нещо. От ръкави уши яки, а от долната част на гърба — маншети, и сложи квадратни кръпки, идеални кръпки, при това от различни по цвят парчета. Един щурец на двора настрои свирката си. Сънцето вече натежа, но тя не го видя как умира над бегониите. Вдигна глава чак привечер, когато

полковникът се прибра. Тогава стисна с две ръце врата си, поразтри ставите си и рече:

— Мозъкът ми се вдърви.

— Винаги е бил такъв — каза полковникът, а после забеляза, че жена му е покрита цялата с разноцветни парцали, и добави: — Приличаш на кълвач.

— Човек трябва на кълвач да заприлича, за да може да те облече — каза тя и разпери една риза, сглобена от три различни цвята. Само яката и маншетите бяха еднакви. — На карнавала ще е достатъчно да си свалиш сакото.

Прекъснаха я камбаните за вечерня. „Ангел господен възвести на Мария...“ — зачете тя на висок глас и тръгна с ризата към спалнята. Полковникът поприказва с децата, които на връщане от училище се отбиха да погледат петела. После си спомни, че няма царевица за другия ден и влезе в спалнята да поиска пари от жена си.

— Останали са май само петдесет сентаво — каза му тя.

Парите държеше под рогозката на кревата, вързани на възел в една кърпа. От шевната машина на Агустин бяха. Девет месеца харчиха от тези пари, сентаво по сентаво, като ги разпределяха между своите нужди и нуждите на петела. Сега имаше само две монети — едната от двадесет, а другата от десет сентаво.

— Купи една либра царевица — каза жена му. — А с останалите пари купи кафе за утре и четири унции сирене.

— И едно позлатено слонче, да си го закачим на вратата — продължи полковникът. — Само царевицата струва четиридесет и две сентаво!

И двамата се замислиха.

— Петелът не е човек и затова може да почака — рече жената най-напред, но изразът на мъжа ѝ я накара да замълчи. Полковникът седна на кревата, подпра лакти на коленете си и запрехвърля монетите от едната ръка в другата.

— Не го правя заради себе си — рече той накрая. — Ако зависеше от мене, още тази вечер щях да сготвя яхния от този петел. Стомашно разстройство за петдесет песо, това навярно е много хубаво. — Той замълча, за да смачка един комар на врата си, после проследи с очи жена си из стаята. — Само едно ме притеснява: че горките момчета спестяват заради него.

Тогава тя се замисли. Направи пълен кръг с машинката за флейтекс и полковникътолови в движението ѝ нещо съвсем особено — тя сякаш свикваше домашните духове, за да се посъветва с тях. Накрая остави машинката над олтарчето с книжни иконки, вторачи кехлибарените си очи в кехлибарените очи на полковника и каза:

— Купи царевица, пък ние бог знае как ще се оправяме.

През следващата седмица всеки път, като сядаха на масата, полковникът повтаряше: „Ето какво се казва с един хляб да на храниш всички гладни!“ С удивителната си способност да прави разни комбинации, да кърпи, да замрежва жена му сякаш бе открила някаква тайна и благодарение на нея успяваше да крепи домашните финанси съвсем на голо. Октомври им даде още няколко дни да си отдъхнат от дъжда. След обилната влага природата потъна в тежка дрямка. Медночервеното слънце вля нови сили на болната и тя посвети три следобеда на косите си.

— Сега край няма да има — каза полковникът, като я видя първия следобед да разчесва дългите си синкавосиви кичури с един рядък гребен.

Втория следобед тя седна на двора, постла на скута си бял чаршаф и с един по-гъст гребен започна да изтърса въшките. През време на кризата ѝ те много се бяха навъдили. Накрая си изми главата с лавандулова вода, почака косите ѝ да изсъхнат и ги нави отзад на тила в двоен кок, забоден с малко гребенче.

Полковникът чакаше. През нощта будува в хамака и часове наред с тревога мисли за състоянието на петела. Но в сряда го претеглиха и видяха, че е във форма.

Същия следобед, когато другарите на Агустин си отидоха, правейки весели сметки за победата на петела, полковникът също се почувства във форма. Жена му го подстрига.

— Ти свали двадесет години от плещите ми — каза ѝ той, проверявайки косата си с ръце.

Жена му си помисли, че той е прав, и каза:

— Когато съм добре, мога и мъртвец да възкреся.

Нейната убеденост трая само няколко часа. Вкъщи не беше останало вече нищо за продан освен часовника и картината. В

четвъртък вечер, когато нямаше вече откъде да вземе, жена му изрази тревогата си от положението им.

— Не се беспокой — утеши я полковникът. — Утре идва пощата.

На другия ден той отиде пред амбулаторията на лекаря да почака корабчетата.

— Самолетът е прекрасно нещо — рече полковникът с вперени в торбата с пощата очи. — Разправят, че за една нощ може да стигне до Европа.

— Така е — каза лекарят, веейки си с някакво илюстровано списание.

Полковникът откри пощенския чиновник сред група хора, които чакаха корабчето да свърши маневрите си, за да скочат на борда. Пощенецът скочи пръв, пое от капитана някакъв запечатан с червен воськ плик и после се качи на покрива. Торбата с пощата беше завързана между варелите с петрол.

— Да, но не е съвсем безопасен — каза полковникът и загуби от очи пощенца, но пак го намери, този път сред разноцветните бутилки на количката с разхладителни напитки. — Напредъкът на човечеството не отива напразно.

— В днешно време самолетът е по-сигурен от кораба — възрази лекарят. — Лети на двадесет хиляди стъпки височина и прелетява над всички бури.

— Двадесет хиляди стъпки! — повтори полковникът, объркан, не можейки да си представи подобна височина.

Лекарят се разпали. Протегна напред списанието, както го държеше с две ръце, и го закова на едно място в пълна неподвижност.

— Стабилността му е съвършена — рече той.

Но цялото внимание на полковника беше в пощенския чиновник. Видя го, че изпи някакво разхладително питие с розова пяна. Чашата държеше с лявата си ръка. Дясната беше заета от торбата с писмата.

— Освен това — подхвана отново лекарят — в океана има закотвени кораби, които непрекъснато поддържат връзка с нощните самолети. При такива предохранителни мерки самолетът е много по-сигурен от кораба.

Полковникът го погледна и рече:

— Навярно. Трябва да е нещо като летящите килимчета.

Пощенецът се запъти направо към тях. Полковникът се дръпна малко назад, подтикнат от непреодолимото си и тревожно нетърпение да разчете името върху плика с червените печати. Пощенецът отвори торбата, подаде на лекаря пакета с вестниците, после скъса пакета с частната кореспонденция, провери точния брой на писмата и прочете имената на адресатите. Лекарят отвори вестниците.

— Пак въпросът за Суец — подхвърли той, прочитайки набраните едро съобщения. — Западът губи почва.

Полковникът не можа да прочете изнесените на челно място новини. Помъчи се да преодолее неприятното усещане в стомаха си.

— Откак има цензура, вестниците само за Европа пишат — забеляза той. — Най-добре ще стане европейците да дойдат тук, а ние да отидем в Европа. Така всеки ще знае какво става на неговата земя.

— В представите на европейците Южна Америка е мустакат мъж с китара и револвер — каза лекарят, смеейки се над вестника. — Те не разбират главното.

Пощенецът му подаде писмата, сложи останалите обратно в торбата и пак я затвори. Лекарят реши да прочете две писма, но преди да разкъса пликовете, погледна полковника. После погледна чиновника от пощата.

— За полковника нищо ли няма?

Ужас обзе полковника. Пощенецът метна торбата на гръб, слезе от тротоара и без да обърне глава, отговори:

— Няма кой да пише на полковника.

Противно на навика си, този път той не тръгна направо към къщи. Изпи едно кафе в шивачницата, докато другарите на Агустин преглеждаха вестниците. Чувстваше се измамен. Предпочиташе да остане там до следващия петък, за да не се явява пред жена си с празни ръце. Но когато затвориха шивачницата, трябваше да застане лице срещу лице с действителността. Жена му го чакаше.

— Нищо ли няма? — попита го тя.

— Нищо — отвърна полковникът.

Следващия петък отиде пак да чака корабчето. И както всички петъци дотогава, пак се върна вкъщи без очакваното писмо.

— Предостатъчно чакаме вече — каза вечерта жена му. — Трябва човек да има биволско търпение като тебе, за да може петнадесет години да чака едно писмо.

Полковникът легна в хамака да прочете вестниците.

— Трябва да дочекаме реда си — каза той. — Нашият номер е хиляда осемстотин двадесет и три.

— Откакто сме зачакали, този номер два пъти излезе на лотарията — възрази жена му.

Както всеки път, полковникът прочете вестниците от първата страница до последната, заедно с обявленията. Докато четеше, все си мислеше за своята пенсия на ветеран. Преди деветнадесет години, когато конгресът прие закона, започна една доказателства процедура, която се точи цели осем години. После бяха нужни още шест години, за да го включат в йерархичния списък. Това беше последното писмо, което полковникът получи.

Довърши четенето на вестниците след полицейския час. Когато понечи да изгаси лампата, забеляза, че жена му е будна.

— Ти пазиш ли още онази изрезка?

Жена му се помъчи да си спомни.

— Да. Трябва да е при другите документи.

Тя излезе изпод мрежата срещу комарите и измъкна от шкафа едно дървено ковчеже с пакет писма, подредени по дати и завързани с ластик. Намери съобщението на някаква адвокатска кантора, която щяла да се заеме енергично да действа за военните пенсии.

— Откога ти разправям да отидеш при друг адвокат! Досега щяхме да получим тези пари и да ги изхарчим — каза жената, подавайки изрезката на мъжа си. — Нищо няма да получим, защото са закопали преписката ни.

Полковникът прочете изрезката с дата от преди две години и я прибра в джоба на ризата си, закачена зад вратата.

— Лошото е, че за да сменим адвоката, ще трябват пари.

— Нищо подобно! — отсече жена му. — Ще им напишеш да си приспаднат дължимото от пенсията, когато я получат. Само така ще вземат присърце този въпрос.

И тъй, в събота следобед полковникът отиде при своя адвокат. Свари го безгрижно излегнат в хамака. Беше огромен негър само с два кучешки зъба на горната челюст. Пъхна крака в едни чехли с дървени подметки и отвори прозореца на кабинета си над прашна пианола с напъхани в мястото за ролките книжа: изрезки от „Държавен вестник“, залепени в стари счетоводни книги, и едно непълно течение на

булетините на държавната бюджетна комисия. Пианолата без клавиши служеше същевременно и за писалище. Адвокатът седна на един стол с пружини. Преди да разкрие пред него какъв е поводът за посещението му, полковникът изрази беспокойството си.

— Аз ви предупредих, че това няма да е работа за два дни — вметна адвокатът в една от паузите на полковника. Беше като смазан от жегата. Натисна назад пружините на стола си и започна да си вее с някакъв плакат за пропаганда. — Моите агенти често ми пишат, че няма причини да се отчайваме.

— От петнадесет години все едно и също — възрази полковникът. — Тя тази работа стана „Трай, конъо, за зелена трева“.

Адвокатът много образно му описа сложните канцеларски пътеки. Столът му беше прекалено тесен за неговите пищни кълки.

— Преди петнадесет години беше по-лесно — каза той. — Тогава съществуващето общинското дружество на ветераните, образувано от членове и на двете партии. — Той напълни дробовете си с палещ въздух и важно произнесе: — Съединението прави силата — сякаш току-що беше измислил тази сентенция.

— Никаква сила не направи съединението в този случай — каза полковникът и за първи път си даде сметка, че е останал съвсем сам. — Докато чакаха пощата, всичките ми другари измряха.

Адвокатът никак не се разчувства.

— Законът беше приет прекалено късно — рече той. — Не всички са имали късмет като вас да станат полковници на двадесет години. Освен това, не беше предвидено специално перо в бюджета, затова правителството трябваше да кърпи оттук-оттам.

Все същата песен му пееха. Като я слушаше, полковникът всеки път изпитваше глуха неприязън.

— Това не е милостиня — каза той. — Не става дума да ни направят някакво благодеяние. Ние кръвта си проливахме, за да спасим републиката.

Адвокатът разпери ръце.

— Така е, полковник — рече той. — Човешката неблагодарност е безгранична.

И тази песен беше слушал полковникът. За първи път я чу на следващия ден след Нерландския договор, когато правителството обеща на двеста офицери, защищавали революцията, да им плати

пътните разносци и обезщетение. Един революционен батальон, съставен главно от юноши, избягали от училище, чака три месеца на бивак край гигантската сейба на Нерландия. После се върнаха по домовете си на свои собствени разносци и там продължиха да чакат. Почти шестдесет години след това полковникът още чакаше.

Възбуден от спомените, той зае тържествена поза. Подпра в бедрената кост дясната си ръка — само кожа и кости, съединени от нервни влакна — и прошепна:

— Затова взех едно решение.

Адвокатът се озадачи:

— Какво решение?

— Да се обърна към друг адвокат.

Една патица, следвана от няколко жълти патенца, влезе в кабинета и адвокатът стана да я изгони.

— Както кажете, полковник — рече той, пъдейки пернатите. — Както кажете, тъй ще бъде. Ако можех да върша чудеса, нямаше да живея в този кокошарник.

Сложи на вратата към двора една дървена решетка и пак седна.

— Моят син през целия си живот работи — каза полковникът. — Къщата ми е ипотекирана. А законът за пенсиите беше един хубав доход за адвокатите.

— Но не и за мене — възрази адвокатът. — Всичките ви пари до последното сентаво отидоха за молбите.

Полковникът се упрекна, че е бил несправедлив.

— Аз не исках да кажа това — поправи се той и избърса челото си с ръкава на ризата. — От тази жега на човек мозъкът му завира.

Адвокатът преобърна кабинета си, за да намери пълномощното. Сънцето запълзя към средата на голата стая, построена от нерендосани дъски. След като напразно търси къде ли не, адвокатът застана на четири крака, пухтейки, и измъкна изпод пианолата свитък книжа.

— Ето го! — и подаде на полковника един подпечатан лист. — Трябва да напиша на моите агенти да анулират копията — каза той в заключение.

Полковникът изтърси листа от праха и го прибра в джоба на ризата си.

— Скъсайте го вие сам — каза му адвокатът.

— Няма да го скъсам — отговори полковникът. — Това са двадесет години спомени.

И зачака адвокатът да продължи да търси. Но той не продължи. Отиде до хамака да си избърше потта. Оттам погледна полковника през трептящия въздух.

— Трябват ми и документите — рече полковникът.

— Какви документи?

— Доказателствените документи.

— Това вече няма да е възможно, полковник.

Полковникът се обезпокои. Като ковчежник на революцията от военното окръжие в Макондо, той беше извършил едно мъчително шестдневно пътешествие с фондовете на гражданска война в два сандъка, вързани за гърба на едно магаре. Пристигна в лагера в Нерландия, теглейки гладното до смърт магаре, половин час преди подписването на договора. Полковник Аурелиано Буендия, генерален интендант на революционните сили по атлантическото крайбрежие, му издаде документ, че е получил от него фондовете и включи двета сандъка в инвентара за предаване.

— Това са документи с неоценима стойност — каза полковникът.

— Има една разписка, написана лично от полковник Аурелиано Буендия.

— Съгласен съм — каза адвокатът. — Само че такива документи са минали с хиляди и хиляди през ръцете на хиляди и хиляди чиновници, докато стигнат до не знам си кой отдел на министерството на войната.

— Документи от подобно естество не могат да минат незабелязано през ръцете на никой чиновник — рече полковникът.

— Но през последните петнадесет години чиновниците много пъти се промениха — обясни адвокатът. — Помислете си, че седем президенти се смениха и че всеки президент смени поне десет пъти своя кабинет, а всеки министър смени чиновниците си поне сто пъти.

— Но никой не може да отнесе документите у дома си — възрази полковникът. — Всеки нов чиновник положително ги е намирал на мястото им.

Адвокатът се отчая.

— Но освен това, ако сега тези документи излязат от министерството, ще трябва отново да си чакат реда, за да влязат в

списъка.

- Няма значение — каза полковникът.
- Това ще продължи векове.
- Няма значение. Който е чакал много, може да почака и малко.

Полковникът сложи на масичката в салона един блок с хартия на черти, перодръжка, мастилница, лист попивателна хартия и остави отворена вратата на стаята за всеки случай, ако стане нужда да се посъветва за нещо с жена си. Тя четеше молитви по броеницата.

- Каква дата сме днес?
- Двадесет и седми октомври.

Той сложи ръката си с перодръжката върху попивателната хартия, изправи гръбначния си стълб, за да улесни дишането си, както го бяха учили в училище, и прилежно започна да пише. В затворения салон горещината беше невъзможна. Капка пот капна върху писмото. Полковникът я попи с попивателната. После се опита да поправи размитите думи, но лепна едно мастилено петно. Това не го отчая. Сложи знак и в полето написа:

Придобити права.

После прочете целия пасаж.

- Кога ме включиха в списъка?

Жена му дори не прекъсна молитвата си, за да се замисли:

- На дванадесети август 1949.

След малко заваля. Полковникът изписа един лист с едри, малко детински драскулки — същите, на които го научиха в светското училище в Манауре. После изпълни още един лист до половината и се подписа.

Прочете на жена си писмото. Тя одобряваше всяко изречение с утвърдително кимане. Когато свърши четенето, полковникът залепи плика и изгаси лампата.

- Можеш да помолиш някого да ти го препише на машина.
- Не. Изморих се да моля за услуги.

В продължение на половин час той чувстваше как вали дъждът по палмовите листа на покрива. Селото потъна във вода. След полицейския час някъде в къщата започна да капе.

— Това трябаше да се направи много отдавна — каза жена му.

— Винаги е за предпочитане направо с хората да се разбереш.

— И сега не е късно — каза полковникът, заслушан в капките. — Може би всичко ще се уреди, преди да е изтекла ипотеката на къщата.

— Още две години остават — каза жена му.

Той запали лампата, за да види на кое място в салона капе. Сложи отдолу кутията на петела и се върна в спалнята, преследван от металическото почукване на капките в празната тенекиена кутия.

— Възможно е още преди януари да уредят този въпрос, защото имат интерес да спечелят пари — каза той и сам си повярва. — Тогава ще стане една година от смъртта на Агустин и ще можем да отидем на кино.

Тя тихо се засмя и каза:

— Вече дори не си спомням актьорите.

Полковникът се помъчи да я погледне през мрежата срещу комари.

— Кога си била за последен път на кино?

— През 1931 година — каза тя. — Даваха „Волята на мъртвия“.

— Имаше ли побоища?

— Така и не можахме да разберем. Точно когато призракът се опитваше да открадне огърлицата на момичето, заваля пороен дъжд.

Шепотът на дъжда ги приспа. Полковникът почвства леко неразположение в червата, но не се разтревожи. Той просто се бореше да преживее още един октомври. Зави се с вълнено одеяло и за миг, докато потъваше отново в съня, дочу сякаш някъде отдалеч хриптящото дишане на жена си. Тогава заговори, в пълно съзнание.

Жена му се събуди:

— С кого приказваш?

— С никого. Мислех си просто, че бяхме прави, когато на събранието в Макондо казвахме на полковник Аурелиано Буендия да не се предава. Затова отиде всичко по дяволите.

Цяла седмица валя. На втори ноември, въпреки волята на полковника, жена му занесе цветя на гроба на Агустин и се върна от гробищата с нова криза. Беше тежка седмица. По-тежка от четирите

седмици през октомври, когато на полковника му се струваше, че няма да оживее. Лекарят дойде да прегледа болната и като излезе от стаята, извика:

— С такава астма аз бих погребал цялото село.

Но после поговори насаме с полковника и предписа специален режим.

Състоянието на полковника също се влоши. Той часове наред изнемогваше в клозета, облят в ледена пот, с чувството, че флората в червата му гние и пада на парчета. „Това е то зимата — повтаряше си той, без да се отчайва. — Всичко ще се промени, когато престане да вали.“ И наистина си повярва, без следа от съмнение, че когато писмото пристигне, той ще бъде жив.

Сега трябваше да свързва двата края. Много пъти му се наложи да стисне зъби и да помоли в съседните бакалници да му продадат на вересия. „До идната седмица — казваше той, без да е уверен, че така ще стане. — Още в петък трябваше да получа едни пари.“

Когато й мина кризата, жена му се ужаси, като го видя.

— Само кожа и кости си станал!

— Специално се отглеждам, за да се продам — отвърна полковникът — Вече ме капарираха от една фабрика за кларинети.

А всъщност надеждата за писмото почти не го крепеше. Изтощен, с болящи от безсънието кости, той вече не можеше да се грижи и за себе си, и за петела едновременно. Към края на ноември помисли, че пернатото ще умре, ако остане два дни без царевица. Тогава си спомни, че има шепа фасул, който беше закачил през юли над печката. Очисти го от шушулките и сложи на петела една кутия сухи зърна.

— Ела тука — повика го жена му.

— Ей сега — отвърна полковникът, като наблюдаваше петела. — И печени киселици ще прояде, като е гладен.

Свари жена си, че се опитва да се изправи в леглото. Изнуреното й тяло миришеше на билки.

— Веднага махвай този петел — каза тя, произнасяйки думите една по една, с преднамерена яснота.

Полковникът беше предвидил този момент. Чакаше го още от онази вечер, когато направиха на решето сина им и той реши да запази петела. Достатъчно време бе имал, за да обмисли всичко.

— Вече няма смисъл — каза той. — След три месеца започват боевете и тогава ще можем да го продадем на по-добра цена.

— Не става дума за парите — каза жена му. — Когато дойдат момчетата, ще им кажеш да го вземат и да правят с него, каквото искат.

— Заради Агустин не бива — възрази полковникът. И този довод той беше обмислил предварително. — Представи си с каква радост щеше да дойде да ни съобщи, че петелът е победил!

Жената помисли за сина си.

— Тези проклети петли го погубиха! — извика тя. — Ако на трети януари си беше останал вкъщи, нямаше да се случи това нещастие. — Тя протегна кокалестия си показалец към вратата и възклика: — Просто го виждам да излиза с петела под мишница. Предупреждавах го да не ходи да си търси белята с тези петли, а той ми каза: „Мълчи, тази вечер ще станем червиви от пари!“ и зъбите му блеснаха.

Тя падна изтощена в леглото. Полковникът я побутна леко към възглавницата. Очите му срещнаха нейните — съвсем същите като неговите.

— Постарай се да не мърдаш — каза той и почувства свиркането в дробовете ѝ, сякаш беше в собствените му дробове.

Жена му затвори очи и потъна в тежка дрямка. Когато пак ги отвори, дишането ѝ сякаш беше по-равномерно.

— Тежко е положението ни — каза тя. — Грях е от хапката си да делим, за да храним един петел.

Полковникът избърса челото ѝ с чаршафа.

— Няма да умрем от глад за три месеца.

— Ами какво ще ядем дотогава? — попита жена му.

— Не знам — каза полковникът. — Но ако ни беше писано да умрем от глад, досега да сме умрели.

Петелът си беше жив и здрав пред празната кутия. Като видя полковника, произнесе един гърлен, почти човешки монолог и отметна назад глава. Полковникът му се усмихна съучастнически:

— Труден е животът, друже.

Излезе от къщи и тръгна да броди из потъналото в следобедна дрямка село, без да мисли за нищо, без да се опитва дори да се убеди, че неговият проблем е неразрешим. Вървя по забравени вече улици,

докато капна от умора. Тогава се върна вкъщи. Жена му го усети, че влиза, и го извика в стаята.

— Какво има?

— Можем да продадем часовника — отвърна тя, без да го погледне.

Полковникът си беше мислил същото.

— Уверена съм, че Алваро веднага ще ти даде четиридесет песо — каза жена му. — Спомни си колко лесно купи шевната машина.

Ставаше дума за шивача, при когото работеше Агустин.

— Може утре да поговоря с него — съгласи се полковникът.

— Никакво утре — отсече тя. — Веднага му занасяш часовника, слагаш го на масата и му казваш: „Нося ти този часовник, Алваро, за да го купиш.“ Той веднага ще разбере.

Полковникът се почувства съкрушен.

— Как ще понеса този ковчег! — възпротиви се той. — Ако ме видят по улицата с такъв шкаф, ще ме изтиповат в някоя песен на Рафаел Ескалонা.

Но и този път жена му го убеди. Тя сама откачи часовника, зави го във вестници и му го сложи в ръцете.

— Да не се връщащ без четиридесет песо.

Полковникът се запъти към шивачницата с пакета под мишница.

Свари другарите на Агустин насядали пред вратата.

Един от тях му предложи стол. Полковникът се обърка.

— Благодаря ви — рече той. — Аз само минавам.

Алваро излезе от шивачницата. На една тел, опъната между два пръта в коридора, висеше мокра дочена дреха. Алваро беше младеж с корави, ъглести форми и разсеян поглед. И той също го покани да седне. Полковникът седна успокоен. Подпра стола в рамката на вратата и седна да чака Алваро да остане сам, за да му предложи часовника. Изведнъж той забеляза, че лицата край него станаха непроницаеми.

— Да не съм прекъснал разговора ви? — попита.

Те казаха, че не. Единият се наведе към него и му каза с едва доловим глас:

— Получихме писмо от Агустин.

Полковникът се загледа в пустата улица.

— Какво пише?

— Все същото.

Дадоха му нелегалния бюлетин. Полковникът го прибра в джоба на панталоните си. После замълча и започна да потупва пакета, но забеляза, че е привлякъл вниманието на всички, и спря.

— Какво носите в този пакет, полковник?

Полковникът избягна зелените проницателни очи на Херман.

— Нищо особено — изльга той. — Рекох да занеса часовника на германеца да ми го поправи.

— Не бъдете глупав, полковник — каза Херман и понечи да вземе пакета. — Почакайте малко и аз ще го прегледам.

Полковникът не даде часовника. Нищо не каза, но клепачите му станаха пак морави. Другите настояха:

— Дайте му го, полковник. Той разбира от тези работи.

— Не искам да му додявам.

— Какво ще ми додявате, хубава работа! — възрази Херман и взе часовника. — Германецът ще ви вземе десет песо и ще го остави както си е.

И влезе в шивачницата заедно с часовника. Алваро шиеше на машина. Под една китара, закачена на пирон в дъното, някакво момиче зашиваше копчета. Над китарата беше закован надпис:

Забранено е да се приказва за политика.

Полковникът не знаеше къде да се дене, толкова неловко му стана. Сложи краката си на пръчката на стола.

— Дявол да го вземе, полковник!

Полковникът се стресна:

— Само без ругатни.

Алфонсо намести очилата си, за да разгледа по-хубаво обувките на полковника.

— Обувките ви са само за боклука, дявол да го вземе!

— Само че това може да се каже и без ругатни — рече полковникът и показа подметките на лачените си обувки. — Тези чудовища са вече на четиридесет години, но за първи път слушат ругатни.

— Готово! — извика Херман отвътре.

В същото време часовникът изби. От съседната къща някаква жена удари с юмрук по общата стена и извика:

— Оставете тази китара! Няма още година, откак е умрял Агустин.

Избухна смях.

— Това е часовник!

Херман излезе с пакета.

— Нищо му нямаше — каза той. — Ако искате, ще ви изпратя до вкъщи, за да уравновесия махалото му.

Полковникът не се съгласи.

— Колко ти дължа?

— Не се тревожете, полковник, през януари петелът ще плати — отговори Херман и седна пак на мястото си при другите.

Полковникът само това чакаше.

— Искам да ти предложа нещо — каза той.

— Какво?

— Подарявам ти петела. — Огледа лицата наоколо си и добави:

— Подарявам петела на всички ви. — Херман го погледна с недоумение. — Много стар съм вече за такива работи — продължи полковникът, като придаде на гласа си убедителна строгост. — Прекалено голяма отговорност е това за мене. От няколко дни имам чувството, че горката животинка умира.

— Не се тревожете, полковник — каза Алфонсо. — По това време петелът сменя перушина си, затова. Температурата в стволовете на перата му се увеличава.

— През другия месец вече ще е добре — потвърди Херман.

— Както и да е, не го искам — каза полковникът.

Херман го прониза със зениците си.

— Вие все пак разберете, полковник — настоя той, — важното е вие да сложите на арената петела на Агустин.

Полковникът беше мислил и за това.

— Разбирам — каза той. — Затова го държах досега. — Стисна зъби и се почувства достатъчно силен, за да продължи нататък: — Лошото е, че остават още цели три месеца.

Херман единствен разбра.

— Ако е само заради това, лесна работа — каза той.

И предложи нещо, което другите приеха.

Привечер, когато полковникът се върна вкъщи с пакета под мишница, жена му много се разочарова.

— Нищо ли не стана? — попита тя.

— Нищо — отвърна полковникът. — Но сега това няма значение. Момчетата се наеха да хранят петела.

— Почакай, ще ти дам чадър, куме!

Дон Сабас отвори един вграден в стената на кантората долап. Отвътре зейна безпорядък: омотани в кълбо стремена, кайши, ботуши за езда, пълна с шпори алюминиева кофа. В горната част бяха закачени половин дузина обикновени чадъри и един дамски слънчобран. „Като останки от някакво бедствие“ — помисли си полковникът.

— Благодаря ти, куме — каза той, облакътен на прозореца. — Предпочитам да почакам, докато престане да вали.

Дон Сабас оставил долапа отворен. Намести се пред писалището си, в обхвата на електрическия вентилатор. После извади от чекмеджето една увита в памук спринцовка за подкожни инжекции. Полковникът съзерцаваше оловносивите през дъжда бадемови дървета в самотния следобед.

— Днес следобед дъждът изглежда различен — каза той. — Все едно, че вали в някакво друго село.

— Дъждът си е дъжд, откъдето и да го гледаш — рече дон Сабас и сложи върху стъклото на писалището спринцовката да се извари. — Кучета го яли това село.

Полковникът сви рамене и отиде по-навътре в кантората. Тя представляваше салон с под от зелени плохи и тапицирани с ярки платове мебели. В дъното имаше безредно струпани чуvalи сол, мехове с мед, седла. Дон Сабас го проследи със съвсем празни очи.

— На твоето място не бих мислил така — възрази полковникът.

Той седна с кръстосани крака, спокойно загледан в наведения над писалището дон Сабас — нисичък, дебел, с отпуснати меса и жабешка тъга в очите.

— Трябва да отидеш на лекар, куме — каза дон Сабас. — Нещо си мрачен от погребението насам.

Полковникът вдигна глава.

— Съвсем добре се чувствам — каза той.

Дон Сабас почака спринцовката да заври.

— Ех, да можех и аз същото да кажа!... — рече той жално. — Вие сте щастлив, че можете всичко да ядете, дори конска сбруя. — И

се загледа в обсипаните си с кафеникави лунички ръце. Над венчалната халка носеше пръстен с черен камък.

— Така е — потвърди полковникът.

Дон Сабас повика жена си през вратата, която свързваше кантората с останалата част на къщата. После започна страдалчески да обяснява каква диета трябва да спазва. Извади от джоба на ризата си някакво флаконче и сложи на писалището едно бяло хапче, колкото бобено зърно.

— Цяло мъчение е да ходиш навсякъде с тези хапчета — рече той. — Все едно, че носиш смъртта в джоба си.

Полковникът се приближи до писалището. Взе хапчето на дланта си и го разгледа. Дон Сабас му предложи да го опита.

— За подслаждане на кафето е — обясни му той. — Това е захар, само че без захар.

— А-ха — рече полковникът и проглътна подсладената си с тъжна сладост слюнка. — Все едно да биеш камбани от памук.

Дон Сабас се подпра на лакти върху писалището, с лице в дланите, и неговата жена му направи инжекцията. Полковникът не знаеше къде да се дене. Жената изключи електрическия вентилатор, сложи го на огнеупорната каса и се запъти към долата.

— Чадърът има нещо общо със смъртта — каза тя.

Полковникът не обърна внимание на думите ѝ. Излязъл беше от къщи в четири часа, за да чака пощата, но дъждът го принуди да се скрие в кантората на дон Сабас. Когато двете корабчета изsvириха, още валеше.

— Всички казват, че смъртта е жена — продължи жената. Тя беше плещеста, по-висока от мъжа си, с космата брадавица над горната устна. Говорът ѝ напомняше бръмченето на електрическия вентилатор. — Само че, според мене, надали е жена. — Затвори долата и се обърна да види в очите на полковника какво мисли той. — Аз смятам, че е животно с копита.

— Възможно е — съгласи се полковникът. — Понякога стават много странни работи.

Той си представи как пощенският чиновник скача на корабчето, облечен в своята гумена мушама. Минал беше един месец, откакто смени адвоката си. Имаше основание да чака отговор. Жената на дон

Сабас продължаваше да приказва за смъртта, докато най-сетне забеляза угриженото лице на полковника.

— Ти май си имаш някаква грижа, куме — рече тя.

Полковникът се стегна.

— Вярно е. Мисля си, че е пет часът вече, а на петела още не му е направена инжекцията — изльга той.

Тя остана поразена:

— На петел инжекция! Че да не е човек! Това е кощунство!

Дон Сабас не можа да издържи повече. Надигна зачервеното си лице.

— Затвори си устата поне за една минута! — заповяда той на жена си и тя наистина се хвани за устата с две ръце. — От половин час досаждаш на кума с глупостите си.

Жена му тръшна вратата след себе си. Дон Сабас избърса врата си с потопена в лаванда кърпа. Полковникът отиде до прозореца. Валеше безмилостно. Една кокошка с дълги жълти крака прекосяваше пустия площад.

— Наистина ли правят инжекции на петела?

— Наистина. Тренировките започват от другата седмица.

— Това е безразсъдство — каза дон Сабас. — Ти не си за тези работи.

— Съгласен съм, но това не е причина да му извиеш шията — каза полковникът.

— Това твоето е глупаво упорство — каза дон Сабас и също се приближи до прозореца. Полковникът усети горещото му като от духало дихание. Очите на кума будеха у него състрадание. — Послушай съвета ми, куме — рече дон Сабас. — Продай този петел, преди да е станало прекалено късно.

— Никога за нищо не е прекалено късно — каза полковникът.

— Не проявявай такова лекомислие — настоя дон Сабас. — Двойна полза ще имаш: хем ще се отървеш от това главоболие, хем ще си сложиш деветстотин песо в джоба.

— Деветстотин песо ли? — възклика полковникът.

— Деветстотин песо.

Цифрата най-сетне стигна до съзнанието на полковника.

— Вярваш ли, че ще дадат такива пари за петела?

— Не само че вярвам — отговори дон Сабас, — съвсем сигурен съм.

Това беше най-голямата цифра, минавала през главата на полковника, откак бе предал фондовете на революцията. Когато излезе от кантората на дон Сабас, коремът силно го присви, но той имаше съзнание, че този път не беше от времето. В пощата се обърна направо към чиновника:

— Чакам едно бързо писмо. Самолетна поща.

Чиновникът провери в кутиите по азбучен ред. Прочете адресите, сложи отново писмата в отделението със съответната буква, но нищо не каза. Тупна една в друга длани и удостои полковника с един многозначителен поглед.

— Трябваше днес непременно да дойде — каза полковникът.

Чиновникът сви рамене.

— Единственото нещо, което непременно идва, това е смъртта, полковник.

Жена му го посрещна с чиния качамак. Той го изяде мълчаливо и бавно, за да може да си мисли между хапките. Жена му седеше срещу него и усети, че нещо се е променило в него.

— Какво ти става? — попита го тя.

— Мисля си за чиновника, от когото зависи пенсията ми — изльга полковникът. — След петдесет години ние ще си лежим спокойно под земята, а този нещастник ще агонизира всеки петък, чакайки пенсията си.

— Лош признак е това — каза жена му. — Значи, започваш вече да се примиряваш. — Тя продължи да яде, но след малко забеляза, че мъжът ѝ е все някъде другаде. — Сега само яж, че няма да усетиш вкуса на качамака.

— Много е вкусен — каза полковникът. — Откъде дойде?

— От петела — отвърна жена му. — Момчетата му донесоха толкова много царевица, че той реши да я раздели с нас. Такъв е животът.

— Да — въздъхна полковникът. — Жivotът е най-хубавото нещо, което някой някога е измислял.

Той погледна петела, завързан за крака на печката, и този път му се стори различен. Жена му също го погледна.

— Днес следобед с пръчка трябваше да гоня децата — каза тя. — Донесоха една стара кокошка, петелът да я оплодял.

— Не е за първи път — каза полковникът. — Същото правеха поселата и с полковник Аурелиано Буендия. Водеха му момиченца да ги опложда.

Тя се засмя. Петелът издаде някакъв гърлен звук, който стигна до тях като неясен човешки говор.

— Понякога ми се струва, че ще заговори — каза жена му.

Полковникът отново го погледна.

— Това е говорещ и пеещ петел — каза той. Докато лапваше поредната лъжица качамак, пресметна и рече: — Ще ни даде възможност да се храним в продължение на три години.

— Мечтите не стават за ядене — каза жената.

— Не стават за ядене, но хранят — възрази полковникът. — Също като чудотворните хапчета на нашия кум Сабас.

През нощта спа лошо — през всичкото време се мъчеше да изгони цифрите от главата си. На другия ден жена му сипа две чинии качамак и своята изяде с наведена глава, без дума да продума. Полковникът усети, че се заразява от нейното мрачно настроение.

— Какво ти е?

— Нищо — каза жената.

Той остана с впечатлението, че този път бе дошъл нейният ред да излъже. Направи опит да я утеши, но жена му пак отрече:

— Нищо особено няма — каза тя. — Мисля си, че скоро ще станат два месеца, откак е умряло момчето, а пък аз още не съм отишла да изкажа съболезнованията си.

И още същата вечер отиде да ги изкаже. Полковникът я придружи до къщата на умрелия, а после тръгна към киното, привлечен от музиката по високоговорителите. Седнал пред вратата на своята канцелария, отец Анхел следеше кой отива, за да знае кои са гледали филма въпреки неговите предупредителни дванадесет удара. Потоците електрическа светлина, пронизителната музика и виковете на децата представляваха истинска физическа съпротива срещу забраната. Едно от децата се закани на полковника с дървената си пушка.

— Какво става с петела, полковник? — попита го отчето с властен глас.

Полковникът вдигна ръце:

— Здрав и читав си е петелът.

Четирицветен плакат покриваше цялата фасада на киносалона: „Среднощна дева“. Нарисувана беше една жена по бална рокля, с гол до бедрото крак.

Полковникът продължи да броди наоколо, докато някъде далече затрещяха гръмотевици и засвяткаха светкавици. Тогава се върна да прибере жена си.

Нямаше я в къщата на умрелия. И у тях също я нямаше. Часовникът беше спрятал, но полковникът направи сметка, че остава много малко до полицейския час. Почака още, чувствайки как бурята настъпва към селото. Канеше се пак да излезе, когато жена му се върна.

Той занесе петела в спалнята, а тя се преоблече и отиде в салона да пие вода тъкмо когато полковникът донавиваше часовника и чакаше да изsviri сирената за полицейския час, за да го свери.

— Ти къде беше? — попита я полковникът.

— Ами там... — отвърна жена му, сложи чашата, без да погледне мъжа си, и отиде пак в спалнята. — Никой не предполагаше, че толкова рано ще завали.

Полковникът нищо не отговори. Когато изsviri сирената за полицейския час, той сложи часовника на единадесет, затвори прозореца и премести стола на мястото му. Видя, че жена му се моли.

— Не ми отговори на въпроса — каза полковникът.

— На кой въпрос?

— Къде беше?

— Заприказвах се — каза тя. — Толкова отдавна не бях излизала.

Полковникът закачи хамака. Затвори къщата и напръска стаята с флайтокс. После сложи лампата на пода и си легна.

— Напълно те разбирам — каза той тъжно. — Най-лошото в такова положение като нашето е, че ни кара да лъжем.

Тя въздъхна продължително.

— Бях при отец Анхел — каза. — Отидох да го помоля да ни даде пари назаем срещу венчалните ни пръстени.

— Е и какво ти каза?

— Че е грехота да се правят търговии със свещени неща. Преди два дни се опитах да продам часовника — продължи тя зад мрежата

срещу комари. — Никой не го иска, защото продават на изплащане модерни часовници със светещи цифри. Можеш на тъмно да видиш колко е часът.

Полковникът разбра, че цели четиридесет години общ живот, общ глад, общи страдания не са му били достатъчни, за да опознае жена си. Почувства, че нещо е останяло в любовта им.

— И картината не искат — добави тя. — Почти всички си имат същата. Ходих при турците.

Полковникът се огорчи:

— С други думи, сега вече всички знаят, че умираме от глад.

— А на мене до гуша ми е дошло — каза жена му. — Вие, мъжете, не си давате сметка за много неща вкъщи. Колко пъти съм слагала камъни да варя, за да не разберат съседките, че дни наред нямаме какво да сложим в тенджерата!

На полковника му стана обидно.

— Това е истинско унижение — каза той.

Жена му стана и се приближи до хамака.

— Аз имам намерение да сложа край на всички преструвки и превземки в тази къща — каза тя и гласът ѝ започна да загълхва от гняв. — Дотука ми е дошло от нашето примирение и от нашето достойнство.

Нито един мускул не трепна по лицето на полковника.

— Двадесет години чакаме благата, дето ти ги обещават всеки път по изборите, но от всичките обещания ни остана само един мъртъв син — продължи тя. — Само един мъртъв син, нищо, нищо друго.

Полковникът беше свикнал с подобни укори.

— Ние изпълнихме дълга си — каза той.

— А те печелеха в сената по хиляда песо месечно в продължение на двадесет години — отвърна жена му. — Ето го кума Сабас: има си къща на два етажа, дето не му побира парите. А дойде в селото с една змия около шията да продава разни илачи.

— Да, ама сега умира от диабет — каза полковникът.

— Ти пък умираш от глад — възрази жена му. — За да се увериш, че голо достойнство не храни.

Една светкавица я прекъсна. Гръмотевицата се раздрobi навън, на улицата, влезе в спалнята и се търколи под кревата като цяла

купчина камъни. Жената скочи към своето легло, за да си вземе молитвената броеница.

Полковникът се усмихна.

— Ето какво става, като не си държиш езика. Колко пъти съм ти казвал, че господ ми е съмишленник.

Но всъщност се чувстваше огорчен. След малко изгаси лампата и в насечения от светкавиците мрак се отаде на мислите си. Спомни си Макондо. Десет години бе чакал да се изпълнят нерландските обещания. В тежките сънливи следобедни часове бе видял как пристига един жълт, прашен влак със задушени от горещина жени, мъже и животни, натъпкани във вагоните до самия таван. Това беше началото на банановата треска. За двадесет и четири часа преобразиха селото. „Аз се махвам — реши тогава полковникът. — Миризмата на банани разлага червата ми.“ И с обратния влак напусна Макондо — една сряда, на двадесет и седми юни хиляда деветстотин и шеста година в дванадесет часа и осемнадесет минути на обед. Трябваше да мине половин век, за да разбере, че откак сложиха оръжието в Нерландия, не бе имал нито минута покой.

Отвори очи и каза:

— Няма какво повече да му мислим.

— За какво?

— Ами за петела — каза полковникът. — Още утре го продавам на кума Сабас за деветстотин песо.

През прозореца на кантората нахлуха стенанията на скопените животни, смесени с виковете на дон Сабас. „Ако не дойде до десет минути, отивам си“ — закани се полковникът след два часа чакане, но почака още двадесет минути. Канеше се вече да тръгне, когато дон Сабас влезе в кантората, следван от неколцина пеони. Няколко пъти мина покрай полковника, без да го погледне. Забеляза го чак когато излязоха пеоните.

— Ти чакаш ли ме, куме?

— Чакам те, куме, но ако си много зает, мога да мина по-късно — каза полковникът.

Дон Сабас не го чу, защото беше вече от другата страна на вратата.

— Връщам се веднага — каза той.

Беше палещо пладне. Кантората блестеше от напечената улица. Затъпял от жегата, полковникът неволно затвори очи и веднага засънува жена си. Съпругата на дон Сабас влезе на пръсти.

— Не се разсънвай, куме — каза му тя. — Аз само ще затворя капаците, че в тази кантора е същински ад.

Полковникът я проследи с невиждащи очи. След като затвори капаците, тя попита в полумрака:

— Ти често ли сънуваш?

— Понякога само — отговори полковникът, засрамен, че е заспал. — Почти винаги сънувам, че се оплитам в паяжини.

— Аз всяка нощ сънувам кошмари — каза жената. — Искам да разбера какво значи да срећнеш на сън непознати хора. — Тя включи електрическия вентилатор. — Миналата седмица сънувах, че някаква жена застава до леглото ми. Събрах кураж да я попитам коя е и тя ми отговори: „Аз съм жената, която умря преди дванадесет години в тази стая.“

— А къщата е построена само преди две години — каза полковникът.

— Точно тъй. Значи, дори мъртвите бъркат.

Бръмченето на вентилатора сгъсти полумрака. Полковникът се притесни, измъчван от тежката дрямка и от тази бръмчаща жена, която от сънищата мина направо към прераждането на душите. Чакаше я да спре за малко, за да се сбогува, когато дон Сабас влезе в кантората заедно със своя надзирател.

— За четвърти път вече топля супата ти — каза жена му.

— И десет пъти я топли, ако искаш — каза дон Сабас, — но ме остави на мира сега.

Той отвори огнеупорната каса и даде на своя надзирател пачка банкноти и цял поменик наредждания. Надзирателят отвори капаците, за да преброи парите. Дон Сабас видя полковника в дъното на кантората, но никак не реагира на присъствието му, а продължи да разговаря с надзирателя. Полковникът стана в момента, когато двамата мъже се канеха да излязат пак от кантората. Преди да отвори вратата, дон Сабас се спря.

— С какво мога да ти бъда полезен, куме?

Полковникът забеляза, че надзирателят го гледа.

— С нищо, куме. Искам само да поговоря с тебе.

— Кажи ми веднага какво има, че нямам никакво време — рече дон Сабас и зачака с ръка на дръжката.

Полковникът усещаше как се точат петте най-дълги секунди в живота му. Стисна зъби и прошепна:

— За петела...

Тогава дон Сабас отвори вратата.

— За петела! — повтори той с усмивка и побутна надзирателя към коридора. — Светът се сгромолясва, а моят кум само за петела си знае! — Но после се обърна към полковника: — Много добре, куме. Аз веднага се връщам.

Полковникът застана неподвижен по средата на кантората и тъй стоя, докато стъпките на двамата мъже не загълхнаха в дъното на коридора. После тръгна из селото, съвсем замряло в ранния неделен следобед. В шивачницата нямаше никого. Кабинетът на лекаря беше затворен. В дюкяните на сирийците никой не пазеше изложените стоки. Реката беше гладка като стоманен лист. На пристанището един човек спеше върху четири варела петрол, със скрито под сомбрерото лице. Полковникът се запъти към къщи с увереността, че в цялото село той е единственото движещо се същество.

Жена му беше сготвила пълен обед.

— Купих всичко на вересия — обясни тя. — Обещах, че утре сутринта рано ще платя.

Докато обядваха, полковникът ѝ разказа всички събития, станали през последните три часа. Тя го изслуша нетърпеливо.

— Безхарактерен човек си ти, там е цялата работа — каза тя накрая. — Държиш се тъй, сякаш си отишъл при него милостиня да просиш, вместо да влезеш с високо вдигната глава, да повикаш кума настрана и да му кажеш: „Реших, куме, да ти продам петела.“

— Много е лесно така — каза полковникът.

Тя се настрои бойко. Сутринта беше разтребила къщата и затова изглеждаше съвсем необикновено: със старите обувки на мъжа си, с гумирана престилка и с някакъв парцал, вързан на главата с два възела над ушите.

— Никак не те бива за търговия — продължи тя. — Когато искаш да продадеш нещо, трябва да имаш същото самочувствие, с което отиваш да купуваш.

На полковника му се видя смешен видът й.

— Остани си така — прекъсна я той усмихнат. — Приличаш на човечето от овесените ядки „Квакер“.

Та свали парцала от главата си.

— Аз сериозно ти говоря — каза тя. — Сега веднага занасям петела на нашия кум и бас държа, че след половин час ще се върна с деветстотин песо.

— Не ти излизат от главата тези деветстотин песо — каза полковникът. — И започваш вече да се разполагаш с парите от петела.

С голям труд я разубеди. Целия предобед тя си беше представяла как ще живеят три години без кошара на петъците и беше приготвила къщата, за да посрещне деветстотинте песо. Беше направила списък на най-необходимите неща, които им липсваха, като не забрави и един чифт нови обувки за полковника. Определила беше мястото за огледалото в спалнята. И мигновеното рухване на нейните проекти породи в нея никакво смесено чувство на срам и яд.

Следобед тя легна да си подремне малко. Когато стана, полковникът седеше на двора.

— Е, сега какво ще направиш?

— За това мисля — отговори полковникът.

— Тогава е свършено. Можем да разчитаме на тези пари след петдесет години.

Но всъщност полковникът беше решил да продаде петела още същия следобед. Представи си как дон Сабас, съвсем сам в кантората, се готви пред електрическия вентилатор за ежедневната инжекция. Предвидил беше отговорите му.

— Вземи със себе си петела — посъветва го жена му на излизане. — Като го види, веднага ще го купи.

Полковникът не се съгласи. Обзета от отчаяно нетърпение, жена му го изпрати до вратата.

— И да има хора при него, няма значение — добави тя. — Хващаш го за ръката и не му даваш да мръдне, докато не ти даде деветстотинте песо.

— Ще помислят, че готовим атентат.

Тя не обърна внимание на думите му.

— Не забравяй, че стопанинът на петела си ти — настоя тя. — Не забравяй, че ти му правиш услуга, не той на тебе.

— Добре.

Дон Сабас беше в спалнята заедно с лекаря.

— Сега можеш да го хванеш — каза жена му на полковника. — Докторът го подготвя, за да тръгне за чифлика, и чак в четвъртък ще се върне.

Полковникът се разкъсваше между две противоречиви сили: от една страна, бе решил да продаде петела, а от друга, му се искаше да беше дошъл с един час по-късно, за да не свари дон Сабас вкъщи.

— Мога да почакам — каза той.

Но жената настоя. Заведе го в спалнята, където нейният мъж по гащи, вторачил в лекаря безцветните си очи, седеше на кревата с балдахин. Полковникът почака, докато лекарят сгорещи стъклената епруветка с урината на пациента си, помириса парата и кимна одобрително към дон Сабас.

— Трябва да ги разстреляваме тези богаташи — каза лекарят, обръщайки се към полковника. — Диабетът не е достатъчен, за да ги довърши.

— Вие вече направихте всичко възможно с вашите проклети инсулинови инжекции — рече дон Сабас и подскочи върху меките си кълки. — Само че аз съм черен гологан, не се затривам лесно. — А после се обръна към полковника: — Казвай какво има, полковник. Като се върнах да те потърся днес по обед, даже сомбрерото ти не видях.

— Не нося сомбреро, за да не става нужда да го свалям пред никого.

Дон Сабас започна да се облича. Лекарят прибра в джоба си една стъклена тръбичка с кръв за изследване. После подреди чантата си. Полковникът помисли, че се кани да си върви.

— На ваше място аз бих представил на моя кум една сметка за сто хиляди песо, докторе. Така няма да е толкова зает.

— Аз му представих вече такава сметка, само че за един милион — каза лекарят. — Бедността е най-доброто лекарство срещу диабета.

— Благодаря за рецептата — каза дон Сабас, като се мъчеше да напъхва обемистия си корем в панталоните за езда. — Само че не я приемам, за да ви спестя нещастието да забогатеете.

Лекарят видя собствените си зъби, отразени в никелираната закопчалка на чантата. Погледна часовника, без да изрази нетърпение.

Като дойде ред да си обуе ботушите, дон Сабас съвсем не навреме се обърна към полковника:

— Е, хубаво, куме, какво става с твоя петел?

Полковникът усети, че и лекарят чака неговия отговор. Стисна зъби и прошепна:

— Нищо, куме, дошъл съм да ти го продам.

Дон Сабас вече обу ботушите си.

— Много добре, куме — каза той без никакво вълнение. — Това е най-разумното, което можеше да ти дойде на ума.

— Много стар съм вече за тези работи — извини се полковникът пред непроницаемото лице на лекаря. — Да бях с двадесет години по-млад, друго щеше да е.

— Вие винаги ще бъдете с двадесет години по-млад — възрази лекарят.

Полковникът си пое дъх. Почака дон Сабас да каже още нещо, но той нищо не каза. Облече едно кожено яке с цип отпред и се приготви да излезе от спалнята.

— Ако искаш, ще поговорим през другата седмица, куме — рече полковникът.

— Това щях и аз да кажа. Имам един клиент, който ще даде може би четиристотин песо. Но ще трябва да почакаме до четвъртък.

— Колко песо? — попита лекарят.

— Четиристотин.

— Чувах да казват, че струва много повече — каза лекарят.

— Ти говореше за деветстотин песо — каза полковникът, окуражен от недоумението на лекаря. — Това е най-доброят петел в целия департамент.

— В друго време всеки би дал и хиляда — започна да обяснява дон Сабас на лекаря, — но сега никой не смее да пусне в бой добър петел, защото винаги има опасност да те надупчат с куршуми на арената. — После се обърна към полковника с израз на старателно подгответо огорчение: — Това исках да ти кажа, куме.

— Добре — кимна полковникът утвърдително.

И тръгна след тях по коридора. Лекарят остана в салона при жената на дон Сабас. Тя го помоли да ѝ даде някакви лекарства „за тези работи, дето изведнъж ти стават и не знаеш от какво са“. Полковникът го почака в кантората. Дон Сабас отвори огнеупорната

каса, напъха пари във всичките си джобове и протегна четири банкноти на полковника.

— Ето ти шестдесет песети, куме — каза той, — като се продаде петелът, тогава ще си уредим сметките.

Полковникът и лекарят тръгнаха заедно покрай сергиите по пристанището, които с хладината на късния следобед започваха да се оживяват. Надолу по течението слизаше гемия, натоварена със захарна тръстика. На полковника му се видя, че лекарят е необично затворен в себе си.

— А вие как сте, докторе?

Лекарят сви рамене:

— Нищо особено. Струва ми се, че имам нужда от лекар.

— От зимата е — каза полковникът. — На мене червата ми съсипва.

Лекарят го погледна с напълно лишени от професионален интерес очи. Поздрави един след друг сирийците, които седяха пред вратите на дюкяните си. Пред входа на амбулаторията полковникът му обясни защо продава петела:

— Не можех да направя нищо друго. Тази птица се храни с човешко месо.

— Единственото животно, което се храни с човешко месо, е дон Сабас — каза лекарят. — Убеден съм, че ще препродаде петела за деветстотин песо.

— Мислите ли?

— Положителен съм — каза лекарят. — Това е много изгодна сделка. Също като неговия прословут родолюбив договор с кмета.

На полковника не му се вярваше.

— Моят кум сключи този договор, за да спаси живота си. Благодарение на него можа да остане в селото.

— И благодарение на него можа да купи на половин цена имотите на своите съратници, които кметът изселваше от селото — възрази лекарят и почука на вратата, защото не намери ключовете си в джобовете. — Не бъдете наивен — каза той после, раздразнен от недоверчивостта на полковника. — Парите вълнуват дон Сабас много повече, отколкото собствената му кожа.

Същата вечер жената на полковника излезе да направи някои покупки. Той я придружи до дюкяните на сирийците, но през всичкото

време преживяше разкритията на лекаря.

— Иди веднага при момчетата да им кажеш, че петелът е продаден — каза жена му. — Не бива да ги оставяме да се надяват.

— Докато не се върне кумът Сабас, петелът няма да бъде продаден — отвърна ѝ полковникът.

Срещна Алваро в салона за билард. Играеше на рулетка. В неделната вечер заведението бъкаше от хора. Заради шума от радиото, пуснато докрай, горещината още по-тежко се понасяше. Полковникът се загледа в цифрите, нарисувани с ярки цветове върху една дълга постилка от черна гумирана тъкан и осветени с газена лампа, сложена на един сандък в средата на масата. Алваро упорито залагаше все на 23 и всеки път губеше. Докато следеше играта иззад рамото му, полковникът забеляза, че за девет завъртания цифрата 11 излезе четири пъти.

— Заложи на единадесет — пошузна той в ухото на Алваро. — Най-често излиза.

Алваро огледа постилката. При следващото завъртане не заложи нищо. После извади от джоба си пари и заедно с парите един лист, който подаде на полковника под масата.

— От Агустин е.

Полковникът прибра нелегалния лист в джоба си. Алваро заложи голяма сума на единадесет.

— Започни с малко — рече му полковникът.

— Може пък да ми провърви изведенъж — възрази Алваро.

Когато огромното пъстроцветно колело вече се завъртя, неколцина от играчите до него махнаха своите залози от другите цифри и ги сложиха на единадесет. Полковникът за първи път вкуси от очарованietо, страхъ и горчивината на хазарта.

Излезе числото пет.

— Съжалявам — каза полковникът засрамен и с непреодолимо чувство за виновност проследи мъничкото дървено гребло, което повлече парите на Алваро. — Ето каква става, като се меся, където не ми е работа.

Алваро се усмихна, без да го погледне:

— Не се тревожете, полковник. Опитайте в любовта.

Изведенъж тромпетите, които свиреха мамбо, мълкнаха. Играчите се пръснаха с вдигнати нагоре ръце. Полковникът усети зад гърба си

сухото, отчетливо и студено щракане на пушка, която се зарежда за стрелба. Разбра, че за нещастие е попаднал в полицейска хайка с нелегалния лист в джоба. Обърна се, без да вдигне ръце, и тогава отблизо, за първи път в живота си, видя човека, който бе стрелял в неговия син. Стоеше точно срещу него и дулото на пушката се прицелваше в корема му. Беше дребен, с индиански черти и загоряла кожа и миришеше на немито дете. Полковникът стисна зъби и леко отстрани с върха на пръстите си дулото на пушката.

— Моля — каза той.

И се спъна в едни малки, кръгли като на прилеп очи. Почувства как за миг тези очи го налапаха, сдъвкаха, смляха и незабавно изхвърлиха.

— Вие минете, полковник.

Нямаше нужда да отваря прозореца, за да познае, че е настъпил декември. Усети го в собствените си кости, докато режеше в кухнята плодове за закуската на петела. После отвори вратата и гледката в двора потвърди неговото усещане. Дворът беше прекрасен — и трева, и дървета, и мъничката постройка на клозета плуваха в светлина, на милиметър над повърхността на земята.

Жена му лежа до девет. Когато влезе в кухнята, полковникът вече беше разтребил къщата и приказваше с децата, наобиколили петела. За да стигне до печката, тя трябваше да мине покрай тях.

— Излезте оттука — извика тя и мрачно погледна петела. — С четири очи гледам да се махне тази злокобна птица.

Чрез петела полковникът разбра какво е настроението на жена му. Петельт никак не заслужаваше нейния яд. Беше готов за тренировките. С плешивите си крака и шия, с нарязания си гребен той изглеждаше най-обикновен и беззащитен.

— Погледни през прозореца и забрави петела — каза полковникът, след като децата си отидоха. — В такава утрин на човек му се приисква да се фотографира.

Тя надникна през прозореца, но на лицето ѝ не се изписа никакво вълнение.

— Иска ми се да посадя розите — каза тя, като се върна при печката.

Полковникът закачи огледалото на една кука, за да се избръсне.

— Щом искаш да посадиш розите, посади ги — каза той, мъчейки се да съгласува движенията си с движенията на своя образ в огледалото.

— Ще ги изядат прасетата — каза тя.

— Още по-хубаво. Угоените с рози прасета сигурно са много вкусни.

Потърси да види жена си в огледалото и разбра, че е в същото настроение. На отблъсъците от огъня лицето ѝ изглеждаше излято от същия материал като печката. Без да го осъзнае, с вперени в нея очи, полковникът продължи да се бръсне пипнешком, както беше го правил в продължение на много години. Жена му дълго мълча замислена.

— Не ми се садят рози, това е истината — каза тя.

— Добре, тогава недей сади.

Полковникът се чувстваше добре. Декември бе изсушил флората в червата му. Сутринта му стана неприятно, докато се мъчеше да си обуе новите обувки, но след като опита няколко пъти, разбра, че усилията му са напразни, и си обу лачените. Жена му забеляза промяната.

— Ако не си обуеш новите обувки, никога няма да омекнат.

— Направени са като за някой сакат — взъмти се полковникът.

— Всички обувки трябва да се продават, след като са носени един месец.

Ободрен от предчувствието, че този следобед писмото ще пристигне, той излезе на улицата. Тъй като беше още рано за корабите, влезе да почака дон Сабас в кантората му. Но там му казаха, че ще се върне чак в понеделник. Не се отчая, макар че не беше предвидил такава пречка. „Рано или късно трябва да дойде“ — каза си той и се запъти към пристанището. Беше дивен час, изтъкан от ненапита още светлина.

— Цялата година би трябало да е декември — прошепна полковникът, седнал в дюкяна на сириец Мойсей. — Човек се чувства прозрачен като стъкло.

Сириецът Мойсей трябаше да направи усилие, за да преведе този образ на своя почти забравен арабски. Беше невъзмутим ориенталец, обвит до черепа в гладка, изпъната кожа, с тежки движения на удавник. Наистина изглеждаше като спасен от удавяне.

— Тъй е било някога — каза той. — Ако сега беше същото, щях да съм на осемстотин деветдесет и седем години. А ти?

— На седемдесет и пет — каза полковникът, дебнейки с очи пощенския чиновник. Едва тогава забеляза цирка. Позна кърпената палатка на покрива на пощенското корабче сред купчина пъстроцветни предмети. За миг изгуби пощаджията и потърси да види животните сред сандъците, натоварени на другите корабчета. Не можа да ги открие.

— Това е цирк — каза той. — Първият цирк, който идва от десет години насам.

Сириецът Мойсей погледна и се увери. Заговори нещо на жена си на смесица от арабски и испански. Тя се обади от задното помещение на дюкяна. Той измърмори нещо, а после преведе на полковника своето беспокойство.

— Скрийте котката си, полковник, че децата ще я откраднат, за да я продадат на цирка.

Полковникът се приготви да тръгне след пощенеца.

— Този цирк не е с животни — каза той.

— Няма значение — възрази сириецът. — Въжеиграчите ядат котки, за да не им се чупят костите.

Полковникът вървя след пощенеца през сергиите на пристанището до площада. Там го стресна разногласната гълъчка от арената за боеве с петли. Някой на минаване му каза нещо за неговия петел и той едва тогава си спомни, че същия ден трябваше да започнат тренировките.

Мина покрай пощата и след малко потъна в гълъчката на арената. Видя своя петел по средата, сам и беззащитен — шиповете му увити с парцали, краката му разтреперани, очевидно от страх. Противникът му беше един тъжен сив петел.

Полковникът никак не се развълнува. Боят представляваше поредица от съвсем еднакви повтарящи се нападения. Пера, крака и шии се счепкваха за миг сред шумни овации. Запратен в дъските на оградата, противникът се завърташе около себе си и пак налиташе. Неговият петел не нападаше. Отблъскваше всяко нападение и пак заставаше точно на същото място. Само че краката му вече не трепереха.

Херман прескочи оградата, вдигна го на ръце и го показа на публиката, изпълнила амфитеатрално разположените редове. Избухнаха луди аплодисменти и викове. На полковника направи впечатление несъответствието между възторжеността на овациите и напрегнатостта на зрелището. Прозвуча му като фарс, в който доброволно и съзнателно участваха и петлите.

Подтикнат от малко пренебрежително любопитство, той огледа редиците. Ехалтираното множество се втурна по стъпалата към пистата. Полковникът наблюдаваше разгорещените, нетърпеливи, страшно възбудени лица. Бяха все нови хора. Всичките новодошли в селото. И той отново преживя — като предзнаменование сякаш — един заличен от хоризонта на неговата памет миг. Тогава прескочи оградата, проправи си път между струпаното множество и срещна спокойните очи на Херман. Двамата се изгледаха, без да мигнат.

— Добър ден, полковник.

Полковникът взе от ръцете му петела и прошепна:

— Добър ден.

Нищо повече не каза, защото го изненада силно досегът с горещото и дълбоко пулсиращо тяло на птицата. Помисли си, че никога не е държал в ръцете си толкова живо нещо.

— Нямаше ви вкъщи — каза Херман смутено.

Нови овации го прекъснаха. Полковникът се почувства засрамен. Без да погледне никого, оглушен от аплодисментите и виковете, той отново си проправи път и излезе на улицата с петела под мишница.

Цялото село, всички от долната махала наизлязоха да го видят, като минава, следван от дечурлигата от училището. В единия край на площада някакъв негър с исполински ръст се беше качил на една маса и с навита около врата змия продаваше без разрешение лекарства. Голяма група хора се бяха спрели на връщане от пристанището да чуят хвалбите му за лекарствата, но когато мина полковникът с петела, вниманието им се насочи към него. Той никога не беше вървял толкова дълго до къщи.

Не съжаляваше. От много време селото беше потънало сякаш в дълбока и тежка дрямка, съсипано от десетгодишна тежка история. Този следобед — още един петък без писмо — хората се бяха събудили. Полковникът си спомни други времена. Видя себе си, жена си и сина им, свити под един чадър, на представление, което не беше

прекъснато въпреки дъжда. Спомни си водачите на своята партия, видя ги вчесани грижливо, как си веят в такт с музиката в двора на неговата къща. Почти преживя отново мъчителния отзук на тъпана в червата си.

Мина по улицата, успоредна на реката. И там се беше събрала шумна тълпа, също като в далечните неделни дни по време на избори. Хората гледаха как разтоварват цирка. От един дюкян някаква жена подвикна нещо за петела. Полковникът продължи към къщи, потънал в мислите си, все още чувайки откъслечни гласове, сякаш го преследваха овациите на арената.

Пред вратата той се обърна към децата:

— Всички да си вървите у дома. Който влезе, с камшик ще го изгоня.

Сложи дървеното мандало и се запъти право към кухнята. Жена му излезе от спалнята, задушавайки се от кашлица.

— Насила го взеха! — извика тя. — Казах им, че петелът няма да излезе от тази къща, докато съм жива.

Преследван от истеричния глас на жена си, полковникът завърза петела за крака на печката и смени водата в кутията.

— Казаха ми, че и през нашите трупове да е, пак ще го вземат. Казаха, че петелът не бил наш, а на цялото село.

Чак когато свърши с петела, полковникът се обърна към разкривеното лице на жена си. Без да се учудва, откри, че то не буди у него нито угрizения, нито съчувствие.

— И добре са направили — каза той спокойно, а после, бъркайки в джобовете си, добави с непроницаема мекота в гласа: — Няма да продадем петела.

Тя отиде след него в спалнята. Стори й се, че е станал неосезаем, макар че си беше съвсем същият, като че ли го гледаше на екрана на някое кино. Полковникът извади от гардероба няколко банкноти, сложи ги при другите от джоба си, преброи ги всички и ги прибра в гардероба.

— Там са двадесет и девет песо. Ще ги върнем на кума Сабас. Останалите ще му платим, когато дойде пенсията.

— Ами ако не дойде? — попита жена му.

— Ще дойде.

— Но ако не дойде?

— Тогава няма да му ги върнем.

Намери новите си обувки под кревата, отвори гардероба да вземе мукавената кутия, избърса подметките с един парцал и сложи обувките в кутията, както ги беше донесла в неделя вечер жена му.

— Обувките ще върнем — каза полковникът. — Още тринадесет песо за моя кум.

— Няма да ги приемат — каза тя.

— Трябва да ги приемат — възрази полковникът. — Само два пъти съм ги обул.

— Турците от тези работи не разбират — каза жената.

— Трябва да разберат.

— Ами ако не разберат?

— Нека да не разберат.

Легнаха си, без да вечерят. Полковникът почака жена му да прочете всичките молитви по броеницата и тогава изгаси лампата. Но не можа да заспи. Чу камбаните на киноцензурана и почти веднага — три часа по-късно — сирената за полицейския час. Хрипливото дишане на жена му на разсъмване стана тежко от ледения въздух. Полковникът още лежеше с отворени очи, когато тя заговори със спокойен, пълен с желание за сдобряване глас:

— Буден ли си?

— Да.

— Вразуми се, моля ти се — каза жена му. — Поговори утре с кума Сабас.

— Чак в понеделник ще се върне.

— Още по-добре — каза жена му. — Така ще имаш три дни, за да обмислиш.

— Няма какво да обмислям — каза полковникът.

Приятна свежест бе изместила навън лепкавия въздух на октомври. И по разписанието на алкараваните полковникът усети, че е декември. Когато удари два часът, той още не беше заспал. Но знаеше, че жена му също е будна. Опита се да легне на друга страна в хамака.

— Ти още не спиш — каза жена му.

— Да.

Тя помисли малко и каза:

— Ние не сме в състояние да направим такова нещо. Помисли си само колко са четиристотин песо накуп!

— Малко остава още до пенсията — каза полковникът.

— Повтаряш това от петнадесет години насам.

— Затова няма накъде да се бави повече.

Тя помълча, но когато пак заговори, на полковника му се стори, че никакво време не е минало.

— Струва ми се, че тези пари никога няма да дойдат — каза жена му.

— Ще дойдат.

— Ами ако не дойдат?

Той не намери глас да отговори. Когато петелът изкукурига за първи път, той си припомни истинското положение, но заспа дълбок спокоен сън, без угризения. Когато се събуди, слънцето беше вече високо. Жена му спеше. Полковникът методично повтори с два часа закъснение своите сутрешни движения и почака жена си, за да закусят.

Тя стана с непроницаемо лице. Казаха си „добро утро“ и седнаха мълчаливо на масата. Полковникът изсърба чаша черно кафе, изяде парче кашкавал и парче пестил. Целия предобед прекара в шивачницата. В един часа се прибра вкъщи. Жена му кърпеше сред бегониите.

— Време е за обед — каза той.

— Няма нищо за обед — отвърна жена му.

Той сви рамене. Помъчи се да затвори вратичката на оградата край двора, за да не могат децата да влязат в кухнята. Като се върна, масата беше сложена.

Докато обядваха, полковникът усети, че жена му прави усилия да не заплаче. Това го разтревожи. Познаваше харектера на жена си — твърд, естествено, и още повече беше закоравял за четиридесет години горчивини. Смъртта на сина им не бе изтрягнала от очите ѝ нито една сълза.

Погледна я право в очите и в погледа му имаше упрек. Тя прехапа устни, избърса с ръкав клепачите си и продължи да се храни.

— Ти си безразсъден човек — каза тя. Полковникът мълчеше. — Своеволен, упорит и безсърдечен — повтори тя. Кръстоса приборите си върху чинията, но веднага суеверно поправи положението им. — Цял живот гладувам и накрая излиза, че заслужавам по-малко внимание от един петел.

— Това е друго — каза полковникът.

— Същото е — възрази жена му. — Трябва да разбереш, че умирам, че това моето е агония, а не болест.

Полковникът не продума, докато не свърши яденето си.

— Ако докторът ми гарантира, че като продам петела, астмата ти ще мине, веднага го продавам — каза той. — Но ако не може да мине, няма да го продам.

Следобед занесе петела на арената. Като се върна, свари жена си пред нова криза. Разхождаше се назад-напред по коридора, с разпуснати на гърба коси, с разперени ръце, търсейки въздух със свирещите си дробове. И там остана, докато се стъмни съвсем. После отиде да си легне, без да каже нито дума на мъжа си.

Предъвка молитвите си до полицейския час, че и малко след това. Като свърши, полковникът понечи да изгаси лампата, но тя не даде:

— Не искам да умра на тъмно.

Полковникът оставил лампата на пода. Той започваше да усеща умора. Имаше желание да забрави всичко, да спи непрекъснато четиридесет и четири дни и да се събуди на двадесети януари в три часа следобед на арената точно когато трябва да пусне петела. Но знаеше, че го застрашава безсънието на жена му.

— Все същата история — започна тя след малко. — Ние гладуваме, за да ядат другите. От четиридесет години все същата история.

Полковникът мълча, докато жена му не спря, за да го попита дали е буден. Той отговори, че е буден. И жена му продължи с равен, леещ се, непреклонен глас:

— Всички ще спечелят от петела освен ние. Защото ние единствени нямаме пукната пара, за да заложим.

— Стопанинът на петела има право на двадесет на сто.

— Ти имаше право също да получиш служба, когато те караха да работиш до скъсване по изборите — възрази жена му. — Имаше право и на пенсия като ветеран, след като рискува кожата си през Гражданската война. Сега всички са подредили живота си, а ти умираш от глад, съвсем сам.

— Не съм сам — каза полковникът.

Опита се да й обясни нещо, но сънят го победи. Тя продължи да говори глухо, докато не разбра, че мъжът й спи. Тогава излезе от

мрежата срещу комари и започна да се разхожда из салона в тъмното. Там продължи да си говори. На разсъмване полковникът я повика.

Тя застана на прага като призрак, осветена отдолу от почти съвсем угасналата лампа. Изгаси я, преди да легне, но продължи да говори.

— Ще направим нещо — прекъсна я полковникът.

— Единственото, което можем да направим, е да продадем петела — каза жена му.

— Можем също да продадем часовника.

— Не искат да го купят.

— Утре ще се опитам да взема от Алваро четиридесет песо.

— Няма да ти даде.

— Тогава ще продам картина.

Когато жена му заговори отново, пак беше излязла иззад мрежата и полковникът усети напоеното ѝ с билков мириз дихание.

— Не искат да я купят — каза тя.

— Ще видим — каза кротко полковникът, без никаква следа от промяна в гласа. — Ти спи сега. Ако утре не успеем нищо да продадем, ще помислим за друго.

Помъчи се да държи очите си отворени, но сънят го събори. Свлече се на дъното на някаква субстанция без време и без пространство, където думите на жена му придобиваха друго значение. Но само след миг усети, че го разтърсват за рамото.

— Отговори ми!

Полковникът не знаеше дали беше чул тези думи преди или след заспиването. Навън се развиделяваше. Прозорецът се очертаваше, пълен със зелената светлина на неделния ден. Помисли, че го тресе. Очите му горяха и трябваше да направи голямо усилие, за да осъзнае всичко наоколо си.

— Какво можем да направим, щом не можем нищо да продадем?

— повтори жена му.

— Тогава вече ще е двадесети януари — отговори полковникът в пълно съзнание. — И същата вечер ще ни платят двадесет на сто.

— Ако петелът спечели — каза жена му. — Ами ако загуби? Не ти ли минава през ума, че петелът може да загуби?

— Този петел не може да загуби.

— Но ти допусни, че загуби.

— За това ще започнем да мислим след четиридесет и пет дни —
каза полковникът.

Жена му се отчая.

— А дотогава какво ще ядем? — попита тя, като хвана
полковника за яката на фланелата и силно го разтърси. — Кажи ми,
какво ще ядем?

На полковника му бяха нужни седемдесет и пет години —
всичките седемдесет и пет години от живота му, минута по минута, —
за да стигне до този миг. Той се почувства чист, ясен, непобедим,
когато отговори:

— Лайна.

Париж, януари 1957

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.